

Wykonywanie kary pieniężnej i innych środków karnych wobec podmiotów zbiorowych

PIOTR OCHMAN

ORCID: 0000-0001-5590-3299

Katedra Kryminologii i Nauk o Bezpieczeństwie
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Abstrakt

Przedmiotem niniejszej publikacji jest analiza rozwiązań legislacyjnych odnoszących się do problematyki wykonywania kary pieniężnej, przepadku, zakazów oraz podania do publicznej wiadomości orzeczonych wobec podmiotu zbiorowego. Analizie zostaną poddane zarówno regulacje prawne istniejące w czasie wejścia w życie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, obecny stan prawny, jak i proponowane zmiany ustawodawcze w tym zakresie.

Słowa kluczowe: podmioty zbiorowe, kara pieniężna, środki karne, prawo karne gospodarcze

Uwagi wprowadzające

Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary wprowadzona do polskiego systemu prawnego z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 28 października 2022 roku, to jest 28 listopada 2003 roku¹, stanowić miała instrument zwalczania tak zwanej

¹ Ustawa z dnia 28 października 2022 roku o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary (Dz.U. Nr 197, poz. 1661).

przestępczości przedsiębiorstw². Było to niewątpliwie słusznym posunięciem, gdyż wraz z rozwojem różnych form obrotu gospodarczego w sferze gospodarki wolnorynkowej konieczne, celowe i uzasadnione było wprowadzenie instrumentów prawnych pozwalających na zwalczanie przestępczej aktywności podmiotów niebędących tradycyjnymi — w ujęciu prawnokarnym — sprawcami czynów zabronionych, czyli nieposiadających statusu osoby fizycznej. Pomimo tego, że problematyka dotycząca karnomaterialnych i karnoprosesowych zagadnień, w tym ich mankamentów, jest dosyć dobrze opracowana w literaturze fachowej³, to jednak zagadnienia związane z wykonywaniem kar i innych środków wobec tych podmiotów pozostaje niejako na uboczu głównych rozważań dotyczących problematyki odpowiedzialności podmiotów zbiorowych. Jest to o tyle zadziwiające, że warunkiem skutecznej realizacji norm prawa karnego materialnego i procesowego są właśnie odpowiednie regulacje prawne, pozwalające na właściwe wykonywanie orzeczeń dotyczących przedmiotu procesu karnego⁴.

Przedmiotem niniejszej publikacji jest analiza rozwiązań legislacyjnych odnoszących się do problematyki wykonywania kary pieniężnej, przepadku, zakazów oraz podania do publicznej wiadomości orzeczonych wobec podmiotu zbiorowego. Analizie zostaną poddane zarówno regulacje prawne istniejące w czasie wejścia w życie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, obecny stan prawny, jak i proponowane zmiany ustawodawcze w tym zakresie.

² Szerzej zob. O. Górniok, *Przestępczość przedsiębiorstw i karania jej sprawców*, Warszawa 1995.

³ Szerzej na temat dostępnej w tym zakresie literatury zob. P. Ochman, *Kilka uwag na temat materialnoprawnych podstaw odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary w świetle projektowanych zmian*, [w:] *Reforma prawa karnego w latach 2015–2019*, red. P. Góralski, A. Muszyńska, Warszawa 2020, s. 461–463.

⁴ T. Kalisz, L. Bogunia, *Pojęcie i nauka prawa karnego wykonawczego. Uwagi na tle procesu wyodrębniania dyscyplin naukowych prawoznawstwa*, [w:] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, K. Kuczyńska, Warszawa 2013, s. 583–584.

Uwagi szczegółowe

Wykonywanie orzeczonej wobec podmiotu zbiorowego kary pieniężnej, przepadku, zakazów oraz podania wyroku do publicznej wiadomości następuje na podstawie stosowanych odpowiednio przepisów ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku — Kodeks karny wykonawczy⁵ dotyczące wykonania grzywny, przepadku, zakazów oraz podania wyroku do publicznej wiadomości, przy czym kara pieniężna jest płaćna z przychodu podmiotu zbiorowego. O ile powołany w zdaniu poprzedzającym przepis art. 42 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, stanowiący podstawę regulacji karnow wykonawczej we wspomnianym zakresie nie ulegał modyfikacjom od czasu wejścia w życie tej ustawy, o tyle zmieniały się właściwe przepisy odniesienia, określające kary i inne środki grożące podmiotowi zbiorowemu w razie stwierdzenia jego odpowiedzialności.

W tekście pierwotnym ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, podobnie jak i obecnie, jedyną karą grożącą podmiotowi zbiorowemu była obligatoryjnie orzekana kara pieniężna⁶. Początkowo wobec podmiotu zbiorowego można było orzec karę pieniężną w wysokości do 10% przychodu określonego w trybie przepisów o podatku dochodowym od osób prawnych, osiągniętego w roku podatkowym poprzedzającym wydanie orzeczenia. Jeżeli jednak przychód ten był niższy niż 1 000 000 zł, karę pieniężną należało orzekać w wysokości do 10% wydatków poniesionych w roku poprzedzającym wydanie orzeczenia. Nie mogła ona być jednak niższa niż 5000 zł. W uzasadnieniu rządowego projektu ustawy o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych brak było jakiegokolwiek wyjaśnienia w przedmiocie takiego ukształtowania kary pieniężnej w pierwotnym brzmieniu ustawy⁷. Przyjęte rozwiązania stanowiły jed-

⁵ Dz.U. z 2023 r. poz. 127 ze zm., dalej: k.k.w.

⁶ Warto wskazać, że w rządowym projekcie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary z dnia 28 maja 2018 roku (dostępnym pod adresem: <https://legislacja.gov.pl/projekt/12312062/katalog/12511889#12511889>) projektowana była kara rozwiązania podmiotu zbiorowego (szerzej zob. P. Ochman, *Z problematyki przestępczości przedsiębiorstw w prawie karnym gospodarczym. Uwagi o systemie sankcji w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 62, 2021, s. 36–37).

⁷ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych, druk nr 706, s. 23.

nak przedmiot szerokiej krytyki⁸. W konsekwencji ich mankamentów w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 listopada 2004 roku, sygn. K 18/03 uznano rozwiązanie przyjęte w tekście pierwotnym ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za niezgodne z Konstytucją RP. W uzasadnieniu przedmiotowego wyroku wskazano na problemy w ustaleniu wysokości tak określonego przychodu podmiotu zbiorowego, zwłaszcza w kontekście zróżnicowanego podatkowo charakteru podmiotów objętych przedmiotową ustawą, a także źródła ustalania przychodu oraz związku temporalnego pomiędzy czynem zabronionym stanowiącym podstawę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego a czasem ustalania przychodu stanowiącego podstawę wymiaru kary pieniężnej. W efekcie, w związku z wejściem w życie ustawy z 28 lipca 2005 roku o zmianie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary⁹, od 5 października 2005 roku wobec podmiotu zbiorowego można było już orzec karę pieniężną w wysokości od 1000 do 20 000 000 zł, nie wyższą jednak niż 10% przychodu osiągniętego w roku obrotowym, w którym popełniono czyn zabroniony będący podstawą odpowiedzialności podmiotu zbiorowego, nie niższą jednak niż 5000 zł. W uzupełnieniu dokonywanych zmian legislacyjnych zdefiniowano

⁸ M. Filar, [w:] *Komentarz do ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, red. M. Filar, Toruń 2003, s. 63; B. Nita, *Materiałnoprawne i procesowe założenia ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, cz. II*, „Radca Prawny” 2003, nr 6, s. 36-47; A. Bartosiewicz, *Spółki osobowe a odpowiedzialność podmiotów zbiorowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, nr 9, s. 57; G. Dźwigała, M. Guzowski, *Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny zabronione*, „Przegląd Podatkowy” 2003, nr 12, s. 17-18; A. Tomaszek, *Zasady wymierzania kar wobec podmiotów zbiorowych na podstawie OdpZbiorU*, „Monitor Prawniczy” 2003, nr 24, tezy 5-6; J. Giezek, G. Łabuda, *System sankcji w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 11, s. 82-88; D. Habrat, *Analiza kar i środków karnych określonych w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2005, z. 1, s. 93-96; B. Namysłowska-Gabrysiak, *Konstytucyjność przepisów ustawy z 28.10.2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 9; T. Razowski, *Wadliwość określenia kary pieniężnej w ustawie z 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 9, s. 79-87.

⁹ Dz.U. Nr 180, poz. 1492.

także pojęcie przychodu, który powinien być określany na podstawie sporządzonego przez podmiot zbiorowy sprawozdania finansowego albo w oparciu o podsumowanie zapisów w księgach podatkowych, o których mowa w art. 3 pkt 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku — Ordynacja podatkowa¹⁰. Takie posunięcie legislacyjne w zamiarze projektodawcy miało pozwolić organom skarbowym, dysponującym danymi pozwalającymi na określenie przychodu podmiotu zbiorowego w rozumieniu wprowadzanej nowej regulacji prawnej, na ustalenie rzeczywistych wartości. Dzięki temu sądy orzekające o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych miałyby miarodajne informacje w tym zakresie¹¹.

Wbrew optymistycznym założeniom projektodawców, przedmiotowe rozwiązanie znów stało się przedmiotem krytyki¹². Kolejna nowelizacja ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, dokonana 25 marca 2011 roku ustawą o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców¹³, z dniem 1 lipca 2011 roku wprowadziła zasadę, że wobec podmiotu zbiorowego sąd może być orzec karę pieniężną w wysokości od 1000 do 5 000 000 złotych. Tak określona kara pieniężna nie mogła przekraczać 3% przychodu osiągniętego w roku obrotowym, w którym popełniono czyn zabroniony będący podstawą odpowiedzialności podmiotu zbiorowego. Wskazane posunięcie legislacyjne miało urealniać wysokość kary pieniężnej w sposób odpowiadający praktyce obrotu gospodarczego¹⁴. Przedmiotowa nowelizacja zdeterminowała co do zasady obecny kształt kary pieniężnej w ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych. Ustawą z 22 lipca 2022 roku o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej¹⁵ dodano do ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary nowy przepis art. 7a, na mocy którego w zakresie prze-

¹⁰ Dz.U. z 2005 r. Nr 8, poz. 60, Nr 85, poz. 727, Nr 86, poz. 732 i Nr 143, poz. 1199.

¹¹ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, druk nr 3837, s. 2.

¹² M. Filar, *Zasady odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary w prawie polskim de lege lata*, [w:] *Zagadnienia ogólne. System prawa karnego*, t. 1, red. A. Marek, Warszawa 2010, s. 436.

¹³ Dz.U. Nr 106, poz. 622.

¹⁴ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, druk nr 3656, s.10.

¹⁵ Dz.U. z 2022 r., poz. 1726.

stępstw przeciwko środowisku stanowiących podstawę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego dolna granica kary pieniężnej wynosi 10 000 zł, a brakuje jej ograniczenia do przychodu podmiotu zbiorowego¹⁶. Jakkolwiek kara pieniężna orzekana jest zasadniczo obligatoryjnie, to jednak ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych przewiduje instytucję odstąpienia od jej orzeczenia. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy czyn zabroniony stanowiący podstawę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego nie przyniósł temu podmiotowi korzyści, sąd może bowiem odstąpić od orzeczenia kary pieniężnej, poprzestając na orzeczeniu przepadku, zakazu lub podania wyroku do publicznej wiadomości (art. 12 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych)¹⁷.

¹⁶ W uzasadnieniu rządowego projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przestępczości środowiskowej, druk sejmowy nr 2371, wskazano, że „maksymalny dopuszczalny wymiar kary pieniężnej jest zatem każdorazowo ograniczony wysokością przychodów osiąganych przez podmiot zbiorowy. Rozwiązanie to w założeniu miało przyczyniać się do racjonalności orzekanych kar pieniężnych przez powiązanie ich wysokości z osiąganymi przez podmiot zbiorowy wynikami finansowymi. W praktyce jednak podmiot zbiorowy, niezależnie od swoich rozmiarów, kapitału zakładowego, posiadanego majątku czy też pozycji gospodarczej, może nie osiągnąć przychodów lub posiadać jedynie niskie przychody w konkretnym roku podatkowym. Gdy podmiot nie osiągnie przychodu wówczas brak jest na gruncie omawianego przepisu podstawy do określenia wysokości sankcji. W przypadku podmiotów osiągających przychody na niskim poziomie dostępna sankcja uzależniona od wysokości przychodu w sposób opisany wyżej może okazać się niewystarczającą w stosunku do wagi popełnionego przestępstwa. [...] Zrezygnowanie w przypadku popełnienia przestępstw przeciwko środowisku z ograniczenia wymiaru kar pieniężnych przez powiązanie ich z wysokością przychodu należy zatem uznać za uzasadnione. Jakkolwiek przesłanką takiego rozwiązania jest uzasadnione dążenie do dostosowania kar pieniężnych do sytuacji finansowej podmiotu, niemniej przepisy te nie powinny doprowadzać do sytuacji, w której system odpowiedzialności podmiotów zbiorowych okazuje się w pewnych sytuacjach nieskuteczny. Z tego względu uznać należy, iż dla prawidłowego miarkowania kary pieniężnej przez sąd wystarczające będą dyrektywy wymiaru kary zawarte w art. 10 ustawy. Przepis ten stanowi m.in., że sąd między innymi powinien uwzględnić sytuację majątkową podmiotu zbiorowego oraz wpływ ukarania na jego dalsze funkcjonowanie. W przypadku popełnienia przestępstw przeciwko środowisku przewiduje się również podniesienie progu zagrożenia kary pieniężnej do 10 000 zł. Dotychczasowa dolna granica kary pieniężnej nie jest adekwatna do wagi popełnionych czynów i często stanowi nieznaczny procent wartości szkody, wyrządzonej na skutek popełnienia przestępstw przeciwko środowisku”.

¹⁷ Z zastrzeżeniem wskazze przepisów art. 8 ust. 2 i art. 11 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, określających zasady orzekania tych środków karnych.

Z uwagi na liczne mankamenty obecnego kształtu kary pieniężnej pojawiały się różne propozycje w zakresie jej ukształtowania¹⁸. Ostatnia propozycja legislacyjna zakłada możliwość orzeczenia wobec podmiotu zbiorowego kary pieniężnej w wysokości od 10 000 do 5 000 000 zł, a wobec podmiotu, którego głównym celem ustawowym lub statutowym jest prowadzenie działalności gospodarczej i który zatrudnia w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych więcej niż 500 pracowników albo osiąga roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych przekraczający równowartość w złotych 100 milionów euro — od 10 000 zł do 30 000 000 zł albo do wysokości 3% przychodu osiągniętego w roku obrotowym, w którym popełniono czyn zabroniony będący podstawą odpowiedzialności podmiotu zbiorowego¹⁹. W jej uzasadnieniu wskazuje się szczególnie, że:

podmiot zbiorowy, niezależnie od swoich rozmiarów, kapitału zakładowego, posiadanego majątku, czy też pozycji gospodarczej, może nie osiągnąć przychodów lub posiadać jedynie niskie przychody w konkretnym roku podatkowym. Gdy podmiot nie osiągnie przychodu brak jest na gruncie omawianego przepisu podstawy do określenia wysokości sankcji. W przypadku podmiotów osiągających przychody na niskim poziomie dostępna sankcja uzależniona od wysokości przychodu [...] może okazać się niewystarczającą w stosunku do wagi popełnionego przestępstwa. [...] Zrezygnowanie z ograniczenia wymiaru kar pieniężnych poprzez powiązanie ich z wysokością przychodu należy zatem uznać za uzasadnione. Jakkolwiek przesłanką takiego rozwiązania jest uzasadnione dążenie do dostosowania kar pieniężnych do sytuacji finansowej podmiotu, niemniej przepisy te nie powinny doprowadzać do sytuacji, w której system odpowiedzialności podmiotów zbiorowych okazuje

¹⁸ Na przykład projekt Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego z dnia 7 września 2005 roku (szerzej zob. W. Wróbel, *Odpowiedzialność karna podmiotów zbiorowych. (Projekt nowych uregulowań)*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 9, s. 3–16), rządowy projekt ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary z dnia 28 maja 2018 roku (dostępny pod adresem <https://legislacja.gov.pl/projekt/12312062/katalog/12511889#12511889>, szerzej. zob. P. Ochman, *Kilka uwag...*, s. 461–475) czy też rządowy projekt ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary z dnia 2 września 2022 roku zmieniony następnie dnia 18 listopada 2022 roku (wersje projektu dostępne pod adresem <https://legislacja.gov.pl/projekt/12363700/katalog/12908952#12908952>).

¹⁹ Rządowy projekt ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary z dnia 2 września 2022 roku (wersja z dnia 18 listopada 2022 roku) dostępny pod adresem <https://legislacja.gov.pl/projekt/12363700/katalog/12908952#12908952>, dalej: Projekt.

się w pewnych sytuacjach nieskuteczny. Z tego względu uznać należy, że dla prawidłowego miarkowania kary pieniężnej przez sąd wystarczające będą dyrektywy wymiaru kary zawarte w art. 10 ustawy. [...] Projektuje się również podniesienie progu zagrożenia karą do 10 000 zł, co wynika ze wspomnianego ograniczenia zakresu podmiotowego oraz założenia, że postępowania na podstawie ustawy nie należy wszczynać w sprawach dotyczących drobnych korzyści. Różny charakter odpowiedzialności, uzależniony od wielkości podmiotu zbiorowego, został uwzględniony także w pułapie zagrożenia ustawowego.

Na system sankcji orzekanych wobec podmiotu zbiorowego oprócz kary pieniężnej składają się jednak także inne środki, do których obecnie zaliczyć można orzekany obligatoryjnie wielopostaciowy przepadek oraz fakultatywnie zakazy i dolegliwości związane z działalnością podmiotu zbiorowego. W literaturze fachowej wyrażany jest pogląd, zgodnie z którym

poszukując analogii pomiędzy systemem środków orzekanych wobec podmiotu zbiorowego a systemem kar przewidzianych w kodeksie karnym, dałoby się przeprowadzić podobny ich podział, wyodrębniając karę stanowiącą reakcję zasadniczą na czyn zabroniony oraz sankcje o charakterze i funkcjach zbliżonych do znanych prawu karnemu środków karnych²⁰.

Niemniej jednak stanowczo zaprotestowano przeciwko utożsamianiu terminologii używanej na gruncie tradycyjnego prawa karnego z materią regulowanej ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, a szczególnie recypowaniu karnoprawnego terminu „środek karny”²¹, pojawiającego się w rozważaniach dotyczących omawianego zagadnienia²². Wydaje się jednak, że obecnie, biorąc także pod uwagę ewolucję poglądów w przedmiocie charakteru prawnego odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary²³, uznać należy, że taka recepcja terminologiczna — z zastrzeżeniem, że odnosi się do rozwiązań przewidzianych ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych — nie jest niczym niewłaściwym²⁴.

²⁰ J. Giezek, G. Łabuda, *System sankcji...*, s. 81.

²¹ *Ibidem*; T. Razowski, *Wadliwość...*, s. 79–80.

²² Na przykład M. Filar, [w:] *Komentarz do ustawy o odpowiedzialności...*, s. 63; D. Habrat, *Analiza kar...*, s. 91.

²³ B. Nita, *Postępowanie karne przeciwko podmiotom zbiorowym*, Sopot 2008, s. 19.

²⁴ M. Filar, *Zasady odpowiedzialności...*, s. 436.

Bezdiskusyjnie na sferę majątkową podmiotu zbiorowego oddziaływać może określony w przepisie art. 8 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych przepadek. Jest to środek znany tradycyjnemu systemowi prawa karnego *sensu largo* i — jakkolwiek obecnie, na gruncie kodeksu karnego *verba legis* nie jest on już zaliczany do środków karnych — niewątpliwie stanowi on narzędzie reakcji karnoprawnej. Na gruncie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych przewidziano sześć postaci przepadku: przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio z czynu zabronionego; przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia czynu zabronionego; przepadek korzyści majątkowej pochodzącej bezpośrednio z czynu zabronionego; przepadek korzyści majątkowej pochodzącej pośrednio z czynu zabronionego; przepadek równowartości przedmiotów lub korzyści majątkowej pochodzących bezpośrednio z czynu zabronionego; oraz przepadek równowartości przedmiotów lub korzyści majątkowej pochodzących pośrednio z czynu zabronionego. Warto wskazać, że regulacja prawna przepadku w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych funkcjonuje bez zmian od czasu uchwalenia jej pierwotnego tekstu. Przepadek orzekany jest co do zasady obligatoryjnie. Niemniej jednak, orzekając przepadek, sąd uwzględnia prawomocne orzeczenie wobec osoby fizycznej za przestępstwo skarbowe (art. 11 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych). W literaturze wskazuje się na „punitywne i niczym nieuzasadnione rozwiązanie multiplikujące orzekanie przepadku przedmiotów” polegające na obowiązku orzeczenia przepadku wobec osoby fizycznej, do której trafił przedmiot pochodzący bezpośrednio z czynu zabronionego, a następnie wobec podmiotu zbiorowego, w którego posiadaniu znalazł się przedmiot uzyskany pośrednio z czynu zabronionego²⁵. O ile niewątpliwie intencją ustawodawcy było w tym wypadku stosowanie tego środka „w sytuacjach, gdy nie można przedmiotu lub korzyści majątkowej wyodrębnić z majątku sprawcy”²⁶, o tyle słuszna jest propozycja, aby subsydiarność tę wyraźnie zaznaczyć w treści przepisu art. 8 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych²⁷. Projekt nie zakłada jed-

²⁵ J. Giezek, G. Łabuda, *System sankcji...*, s. 91.

²⁶ D. Habrat, *Analiza kar...*, s. 96.

²⁷ *Ibidem*; M. Filar, *Zasady odpowiedzialności...*, s. 439.

nak zmian w zakresie obecnego kształtu wielopostaciowego przepadku orzeczanego wobec podmiotu zbiorowego.

Wśród pozostałych środków reakcji karnoprawnej, które mogą być obecnie orzeczone wobec podmiotu zbiorowego, wymienić należy: zakaz promocji lub reklamy prowadzonej działalności, wytwarzanych lub sprzedawanych wyrobów, świadczonych usług lub udzielanych świadczeń, zakaz korzystania z dotacji, subwencji lub innych form wsparcia finansowego środkami publicznymi, zakaz dostępu do środków, o których mowa w art. 5 ust. 3 pkt 1 i 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych²⁸, zakaz korzystania z pomocy organizacji międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest członkiem, zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne oraz podanie wyroku do publicznej wiadomości. Słusznie wskazuje się w literaturze, że brak jest przeszkód odnośnie do kumulacji wskazanych zakazów²⁹.

Wspomniane zakazy orzeka się w latach, na okres od roku do pięciu lat. Sam katalog środków karnych, które mogą być zastosowane wobec podmiotu zbiorowego, ulegał modyfikacji dwukrotnie. Po pierwsze, ustawą o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców zupełnie bezpodstawnie uchylono środek karny zakazu prowadzenia określonej działalności podstawowej lub ubocznej³⁰. Po drugie, ustawą z 15 czerwca 2012 roku o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej³¹ dodano do katalogu środków karnych, które mogą być orzeczone wobec podmiotu zbiorowego, zakaz dostępu do środków pochodzących z funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rybackiego, Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz przeznaczonych na realizację polityki rolnej. Projekt zakłada modyfikację w zakresie zakazu dostępu do środków, o których

²⁸ Dz.U. z 2021 r. poz. 305 ze zm. Zakaz ten może być orzeczony w przypadku skazania osoby, o której mowa w art. 3 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, za przestępstwo, o którym mowa w art. 9 lub art. 10 ustawy z dnia 15 czerwca 2012 roku o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1745 ze zm.).

²⁹ J. Giezek, G. Łabuda, *System sankcji...*, s. 96; M. Filar, *Zasady odpowiedzialności...*, s. 439.

³⁰ Szerzej na ten temat zob. P. Ochman, *Z problematyki...*, s. 36–37.

³¹ Dz.U. z 2021 r. poz. 1745 ze zm.

mowa w art. 5 ust. 3 pkt 1 i 4 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych, wynikającą z innego podejścia do modelu i przesłanek odpowiedzialności podmiotu zbiorowego³².

Orzekając karę pieniężną, zakazy lub podanie wyroku do publicznej wiadomości, sąd uwzględnia w szczególności wagę nieprawidłowości w wyborze lub nadzorze, rozmiary korzyści uzyskanej lub możliwej do uzyskania przez podmiot zbiorowy, jego sytuację majątkową, społeczne następstwa ukarania oraz wpływ ukarania na dalsze funkcjonowanie podmiotu zbiorowego (art. 10 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych)³³. Orzekając karę pieniężną lub przepadek, sąd uwzględnia prawomocne orzeczenie o nałożeniu na podmiot zbiorowy odpowiedzialności posiłkowej za karę grzywny lub ściągnięcie równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów orzeczone wobec osoby fizycznej, o której mowa w art. 3 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, za przestępstwo skarbowe. Orzekając przepadek korzyści majątkowej lub jej równowartości, sąd uwzględnia prawomocne orzeczenie wydane na podstawie art. 24 § 5 kodeksu karnego skarbowego, nakładające na podmiot zbiorowy obowiązek zwrotu korzyści majątkowej osiągniętej w wyniku przestępstwa osoby fizycznej, o której mowa w art. 3 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych (art. 11 ustawy o odpowiedzialności

³² Zakaz ten będzie można zastosować w przypadku stwierdzenia odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony, o którym mowa w art. 9 lub art. 10 ustawy z dnia 15 czerwca 2012 roku o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Ponadto, w przypadku stwierdzenia odpowiedzialności podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony, o którym mowa w art. 9 lub art. 10 wskazanej wyżej ustawy, sąd będzie uprawniony do zasądzenia na rzecz Skarbu Państwa kwoty stanowiącej równowartość środków publicznych, o których mowa w art. 9 ust. 1 pkt 2a ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych.

³³ Zgodnie z projektem nowelizacji ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, zgodnie z nowym brzmieniem przepisu art. 10 orzekając karę pieniężną, zakaz lub podanie wyroku do publicznej wiadomości, sąd zobowiązany będzie uwzględnić w szczególności wagę niestaranności w wyborze lub nadzorze lub nieprawidłowości, o której mowa w art. 5b ust. 3 pkt 2, rozmiary korzyści uzyskanej lub możliwej do uzyskania przez podmiot zbiorowy, jego sytuację majątkową, społeczne następstwa ukarania, wpływ ukarania na dalsze funkcjonowanie podmiotu zbiorowego oraz prawomocne orzeczenie o nałożeniu na podmiot zbiorowy administracyjnej kary pieniężnej.

podmiotów zbiorowych)³⁴. Kary pieniężnej, przepadku, zakazów ani podania wyroku do publicznej wiadomości nie orzeka się wobec podmiotu zbiorowego, jeżeli od dnia wydania orzeczenia, o którym mowa w art. 4 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, upłynęło dziesięć lat (art. 14 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych)³⁵.

Jak już wspomniano, wykonywanie kary i pozostałych środków penalnych implementowanych ustawą o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych następuje poprzez „odpowiednie” stosowanie przepisów k.k.w. dotyczących wykonania kary grzywny, przepadku, zakazów oraz podania wyroku do publicznej wiadomości, przy czym kara pieniężna jest płatna z przychodu podmiotu zbiorowego. W literaturze fachowej wskazuje się, że „odpowiednie” stosowanie przepisów polegać może na stosowaniu ich wprost, z pewnymi modyfikacjami, bądź też wyłącznie niektórych z nich³⁶. Właściwa aplikacja regulacji prawnych przewidzianych w przepisach k.k.w. do podmiotów nieposiadających statusu osoby fizycznej niewątpliwie wymagać będzie dokonania stosownych modyfikacji dziedzicznych czy wręcz pominięcia niektórych regulacji karnowykonalnych. Właściwym w sprawie wykonania orzeczenia jest co do zasady sąd, który wydał orzeczenie w pierwszej instancji (art. 3 § 1 k.k.w.), a w sprawach

³⁴ Zgodnie z projektem nowelizacji ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, zgodnie z nowym brzmieniem przepisu art. 11 orzekając karę pieniężną lub przepadek, sąd zobowiązany będzie uwzględnić prawomocne orzeczenie o nałożeniu na podmiot zbiorowy odpowiedzialności posiłkowej za karę grzywny lub ściągnięcie równowartości pieniężnej przepadku przedmiotów orzeczone wobec osoby fizycznej, o której mowa w art. 3 i 5b ust. 2, za przestępstwo skarbowe. Orzekając natomiast przepadek korzyści majątkowej lub jej równowartości, sąd zobowiązany będzie uwzględnić prawomocne orzeczenie wydane na podstawie art. 24 § 5 kodeksu karnego skarbowego, nakładające na podmiot zbiorowy obowiązek zwrotu korzyści majątkowej osiągniętej w wyniku przestępstwa osoby fizycznej, o której mowa w art. 3 i 5b ust. 2.

³⁵ Zgodnie z projektem nowelizacji ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, zgodnie z nowym brzmieniem przepisu art. 14 przedawnienie orzekania nastąpi, jeżeli od dnia popełnienia czynu zabronionego, będącego podstawą odpowiedzialności, upłynęło 15 lat, z wyłączeniem orzeczenia przepadku korzyści majątkowej lub jej równowartości.

³⁶ Por. J. Nowacki, *„Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa*, „Państwo i Prawo” 1964, z. 3, s. 370–371; Z. Siwik, *„Odpowiednie” stosowanie przepisów kodeksu karnego w prawie karnym skarbowym: (studium na tle systemu środków penalnych)*, „Przegląd Prawa i Administracji” 23, 1987, s. 112–113.

zastrzeżonych dla sądu penitencjarnego ten sąd okręgowy, w okręgu którego siedzibę ma podmiot zbiorowy (art. 3 § 1 k.k.w.). Podmiot zbiorowy w postępowaniu wykonawczym może korzystać z pomocy obrońcy (art. 8 § 1 k.k.w.). Postępowanie wykonawcze wszczyna się bezzwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne (art. 9 § 1 k.k.w.). Zasadą jest, że każde orzeczenie, które staje się wykonalne z chwilą uprawomocnienia, kieruje się do wykonania bezzwłocznie, lecz nie później niż 14 dni od daty uprawomocnienia lub od daty zwrotu akt sądowi pierwszej instancji, natomiast postanowienia wydane w postępowaniu wykonawczym wykonalne z chwilą wydania należy skierować do wykonania w dniu ich wydania³⁷ (§ 391 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 roku — Regulamin urzędowania sądów powszechnych³⁸). Sąd, kierując orzeczenie do wykonania, przesyła jego odpis lub wyciąg, ze wzmianką o wykonalności, a w wypadku orzeczenia prawomocnego — z datą jego uprawomocnienia się, organowi powołanemu do wykonywania orzeczenia (art. 11 § 1 k.k.w.).

Na podstawie ustawy z dnia 24 maja 2000 roku o Krajowym Rejestrze Karnym³⁹, dane o podmiotach zbiorowych gromadzone są w kartotekach stanowiących zbiory ewidencyjne dokumentów lub w bazie danych systemu teleinformatycznego. Zgodnie z art. 1 ust. 3 w rejestrze tym gromadzi się również dane o podmiotach zbiorowych, wobec których prawomocnie orzeczono karę pieniężną, przepadek, zakaz lub podanie wyroku do publicznej wiadomości na podstawie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych. Dokumentami, na podstawie których przetwarza się dane osobowe lub dane o podmiotach zbiorowych, są karta rejestracyjna oraz zawiadomienie dotyczące podmiotu zbiorowego. Kartę rejestracyjną sporządza sąd pierwszej instancji niezwłocznie po uprawomocnieniu się orzeczenia wydanego wobec podmiotu zbiorowego. Dane gromadzone zarówno w kartotekach stanowiących zbiory ewidencyjne dokumentów,

³⁷ Datę skierowania orzeczenia do wykonania stanowi data podpisania przez właściwą osobę funkcyjną lub upoważnionego sędziego zarządzenia o jego wykonaniu, a w razie gdy z mocy przepisów szczególnych właściwy do wykonania orzeczenia jest sąd inny niż ten, który orzekał w danej sprawie — z chwilą przesłania odpisu lub wyciągu z orzeczenia odpowiedniemu organowi powołanemu do wykonywania orzeczenia.

³⁸ Dz.U. z 2022 r. poz. 2514 ze zm., dalej: Regulamin.

³⁹ Dz.U. z 2023 r. poz. 159 ze zm., dalej: ustawa o KRK.

jak i w bazie danych systemu teleinformatycznego, są tożsame⁴⁰ (art. 10 ustawy o KRK). W karcie rejestracyjnej dotyczącej podmiotu zbiorowego umieszcza się bowiem oznaczenie podmiotu zbiorowego oraz jego siedziby, oznaczenie sądu, który wydał wyrok oraz sygnaturę akt sprawy, datę wydania oraz uprawomocnienia się wyroku, orzeczoną karę pieniężną, przepadek, zakaz oraz podanie wyroku do publicznej wiadomości, kwalifikację prawną czynu zabronionego osoby fizycznej stanowiącego podstawę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego, informację, że czyn zabroniony osoby fizycznej stanowiący podstawę odpowiedzialności podmiotu zbiorowego został popełniony na szkodę interesów finansowych Wspólnot Europejskich, nazwisko, imię, stanowisko oraz podpis osoby sporządzającej (art. 12 ust. 1a ustawy o KRK). Zawiadomienie dotyczące podmiotu zbiorowego zawiera natomiast: oznaczenie podmiotu zbiorowego oraz jego siedziby, oznaczenie sądu, który wydał wyrok oraz sygnaturę akt sprawy oraz nazwisko, imię, stanowisko oraz podpis osoby sporządzającej, a także informacje o: wykonaniu kary pieniężnej, przypadkach, zakazów oraz podania wyroku do publicznej wiadomości, o których mowa w art. 7, 8 i 9 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, zatarciu orzeczenia stwierdzającego odpowiedzialność podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony pod groźbą kary, likwidacji podmiotu zbiorowego, którego dane zgromadzono w KRK. W razie zaistnienia okoliczności skutkujących powstaniem obowiązku sporządzenia karty rejestracyjnej lub zawiadomienia na podstawie przepisów ustawy o KRK kartę taką lub zawiadomienie sporządza się i przesyła niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 14 dni od zaistnienia tych okoliczności (§ 391 Regulaminu). Co istotne, kary pieniężnej, przypadku, zakazów ani podania wyroku do publicznej wiadomości nie wykonuje się, jeżeli od uprawomocnienia się wyroku stwierdzającego odpowiedzialność podmiotu zbiorowego za czyn zabroniony pod groźbą kary upłynęło dziesięć lat (art. 15 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych). Projekt nie wprowadza w tym zakresie żadnych zmian.

W zakresie wykonywania orzeczonej wobec podmiotu zbiorowego kary pieniężnej zastosowanie znajdują przepisy rozdziału VIII k.k.w. (§ 44–52a). Podstawową formą wykonania tej kary jest dobrowolna zapła-

⁴⁰ Dane przekazywane do rejestru za pośrednictwem systemu teleinformatycznego mogą nie być gromadzone w kartotekach stanowiących zbiory ewidencyjne dokumentów.

ta. W celu wykonania kary pieniężnej, po uprawomocnieniu się wyroku osoba funkcyjna lub osoba przez nią upoważniona, w sądzie, w którym wydano wyrok w pierwszej instancji, bezzwłocznie zarządza wpisanie kary pieniężnej do dziennika należności sądowych i wzywa podmiot zbiorowy do jej uiszczenia w terminie ustawowym (§ 406 regulaminu urzędowania sądów powszechnych). Termin ten wynosi 30 dni (art. 44 § 1 k.k.w.). Wezwanie powinno zawierać przede wszystkim pouczenie o skutkach nieuiszczenia kary pieniężnej w wyznaczonym terminie (§ 406 Regulaminu), w tym zwłaszcza o tym, że w razie nieuiszczenia kary pieniężnej w terminie sąd przekaże do biur informacji gospodarczej, działających na podstawie ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 roku o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych⁴¹, informację gospodarczą o powstaniu tej zaległości (art. 12a § 1 k.k.w.). W razie bezskutecznego upływu wyznaczonego terminu karę pieniężną ściąga się w drodze egzekucji (art. 44 § 2 k.k.w.) prowadzonej przez komornika sądowego w trybie przepisów kodeksu postępowania cywilnego (art. 25 § 1 k.k.w.). Ponadto w razie nieuiszczenia przez podmiot zbiorowy w całości należności, o których mowa w § 1, w terminie sąd niezwłocznie przekazuje informację gospodarczą o powstaniu tej zaległości do biur informacji gospodarczej, działających na podstawie ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 roku o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych (art. 12a § 2 k.k.w.). Zgodnie z przepisem § 394 regulaminu urzędowania sądów powszechnych informację gospodarczą o powstaniu zaległości w uiszczeniu w całości lub części należności wynikającą z orzeczonej kary pieniężnej sporządzoną zgodnie ze standardem zamieszczonym na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej Ministra Sprawiedliwości, pracownik sądu lub referendarz sądowy przekazuje do wszystkich biur informacji gospodarczej w postaci elektronicznej niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 14 dni od upływu terminu uiszczenia tej należności⁴².

⁴¹ Dz.U. z 2021 r. poz. 2057 ze zm.

⁴² Z kolei, w przypadku awarii uniemożliwiającej przekazywanie informacji w sposób, o którym mowa w ust. 1, przekazywanie informacji gospodarczej następuje za pośrednictwem operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 roku — Prawo pocztowe albo pracownika sądu. W przypadku częściowego lub całkowitego uiszczenia lub ściągnięcia należności wynikających z orzeczonej kary pieniężnej ich

W stosunku do podmiotu zbiorowego nie istnieje możliwość zamiany kary pieniężnej na pracę społecznie użyteczną, co wynika z istoty tej kary zastępczej, która wykonywana jest przez skazanego osobiście i zapobiegać winna orzekaniu kar pozbawienia wolności wobec skazanych za przestępstwa o niskim stopniu społecznej szkodliwości⁴³. Możliwe jest natomiast rozłożenie kary pieniężnej na raty, w sytuacji gdyby jej natychmiastowe wykonanie pociągnęło dla podmiotu zbiorowego zbyt ciężkie skutki (art. 49 § 1 k.k.w.). Stanowi to instrument pozwalający na dostosowanie wykonywania kary pieniężnej do indywidualnej sytuacji podmiotu zbiorowego⁴⁴. Uwzględniając odpowiednio doktrynalną wykładnię terminu „zbyt ciężkie skutki” dokonywaną w odniesieniu do osób fizycznych, wskazać należy, że ustaleń w tej kwestii w odniesieniu do podmiotu zbiorowego należałoby dokonywać na podstawie stanu majątkowego tego podmiotu⁴⁵, struktury uzyskiwanych przez ten podmiot przychodów, wpływu jednorazowego wykonania kary pieniężnej

umorzenia, wygaśnięcia albo upływu okresu przedawnienia ich wykonania, jak też powzięcia wiarygodnej informacji, że przekazana informacja gospodarcza jest nieprawdziwa, pracownik sądu lub referendarz sądowy niezwłocznie, nie później niż w ciągu 14 dni od zaistnienia któregośkolwiek z tych zdarzeń, występuje do wszystkich biur informacji gospodarczej, którym przekazano informację gospodarczą, z żądaniem aktualizacji lub usunięcia informacji gospodarczej, przekazując do biura aktualne dane. Na wniosek podmiotu zbiorowego pracownik sądu lub referendarz sądowy bezzwłocznie, chyba że nie upłynęły jeszcze określone wyżej 14 — dniowe terminy, występuje w sposób do biura informacji gospodarczej z wnioskiem o uzupełnienie, uaktualnienie, sprostowanie lub usunięcie informacji gospodarczej, jeżeli jest ona niekompletna, nieaktualna, nieprawdziwa lub została udostępniona lub jest przechowywana z naruszeniem ustawy. Na wniosek podmiotu zbiorowego pracownik sądu lub referendarz sądowy informuje podmiot, który otrzymał informację gospodarczą od biura, o uzupełnieniu, uaktualnieniu, sprostowaniu lub usunięciu informacji gospodarczej dotyczącej podmiotu zbiorowego, jeżeli podmiot ten zwróci się z takim zapytaniem na piśmie i przedstawi kopię otrzymanej informacji gospodarczej. Nadzór nad czynnościami określonymi powyżej należy do sędziego sprawującego nadzór nad realizacją należności sądowych.

⁴³ S. Lelental, *Komentarz do art. 45*, [w:] S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020, teza 5.

⁴⁴ W. Dadak, *Rozłożenie grzywny na raty jako dostosowanie dolegliwości kary do sytuacji skazanego w okresie wykonywania grzywny*, [w:] *Problemy penologii i praw człowieka na początku XXI stulecia. Księga poświęcona pamięci Profesora Zbigniewa Holdy*, red. B. Stańdo-Kawecka, K. Krajewski, Warszawa 2011, s. 345.

⁴⁵ W. Dadak, *Rozłożenie grzywny*, s. 345.

na możliwość utrzymania przez ten podmiot załogi pracowniczej, czy też spłaty zobowiązań publicznoprawnych. Okres rozłożenia na raty nie powinien co do zasady przekraczać roku, a w wypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie, zwłaszcza wówczas, gdy wysokość kary pieniężnej jest znaczna — trzech lat. W literaturze fachowej przyjęto, że chodzi tutaj o sytuację, w której z uwagi na wysokość kary spłacenie jej w ciągu jednego roku bez wyrządzania zbyt ciężkich skutków nie jest możliwe⁴⁶. W wypadku, gdy po rozłożeniu kary pieniężnej na raty ujawniły się nowe lub poprzednio nieznane okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia, sąd odwołuje rozłożenie na raty (art. 50 § 1 k.k.w.). Chodzi tutaj oczywiście o okoliczności podważające zasadność rozłożenia kary pieniężnej na raty⁴⁷. Można je odwołać również wówczas, gdy podmiot zbiorowy uchybił terminowi płatności choćby jednej raty, chyba że wykaże, iż nastąpiło to z przyczyn od niego niezależnych (art. 50 § 1 k.k.w.).

Nie bez pewnych wątpliwości uznać należy, że w szczególnie uzasadnionych przypadkach możliwe będzie, jak się wydaje, sięgnięcie do instytucji umorzenia kary pieniężnej w całości lub w części (art. 51 k.k.w.). Do jej przesłanek zalicza się nieuiszczenie kary z przyczyn obiektywnych oraz niemożność lub niecelowość wykonania kary w inny sposób. W literaturze w odniesieniu do skazanych osób fizycznych wskazuje się, że w tym przypadku chodzi o „wszystkie inne sposoby wykonania kary grzywny przewidziane w przepisach k.k.w., a więc przymusową egzekucję, rozłożenie kary grzywny na raty, pracę społecznie użyteczną, zarządzenie wykonania kary zastępczej pozbawienia wolności”⁴⁸. Rzecz jasna, spośród podanych okoliczności wobec podmiotu zbiorowego w grę wejdą wyłącznie przymusowa egzekucja oraz rozłożenie kary grzywny na raty. Jak słusznie wskazuje S. Lelental „brak możliwości lub niecelowość wykonania kary grzywny w innej drodze są kategoriami ocennymi. Każda z tych sytuacji może wynikać z różnych przyczyn, które w sumie pozwalają na przyjęcie oceny, że zachodzi »szczególnie uzasadniony wypadek«. Przyczynami takimi mogą być: stan zdrowia skazanego, jego podeszły

⁴⁶ S. Lelental, *Komentarz do art. 49*, teza 4.

⁴⁷ P. Gensikowski, *Komentarz do art. 50*, [w:] *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, teza 8.

⁴⁸ *Ibidem*, teza 11.

wiek, trudna sytuacja rodzinna itp.”⁴⁹ Niewątpliwie jednak przyczyna umorzenia powinna mieć trwały charakter⁵⁰. W odniesieniu do podmiotu zbiorowego oznaczać to będzie przede wszystkim analizę możliwości spłaty zobowiązań poprzez uzyskiwanie przez ten podmiot przychodów ze swojej działalności, jak również ewentualnie skutek dochodzenia roszczeń wobec podmiotów odpowiadających za zobowiązania tego podmiotu osobiście. Niewątpliwie przedmiotowa instytucja powinna być wykorzystywana ostrożnie, zwłaszcza że ustawa o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych zawiera autonomiczny przepis art. 12 regulujący kwestię odstąpienia od orzeczenia kary pieniężnej na etapie orzekania.

Wykonanie rozstrzygnięcia w przedmiocie przepadku orzeczonego wobec podmiotu zbiorowego odbywa się na zasadach określonych odpowiednio w oddziale 3 rozdziału XII k.k.w. Po uprawomocnieniu się wyroku jego odpis lub wyciąg bezzwłocznie przesyłany jest naczelnikowi urzędu skarbowego, właściwemu ze względu na siedzibę sądu pierwszej instancji, w celu wykonania (art. 187 § 1 k.k.w.). W odniesieniu do przepadku przedmiotów pochodzących z przestępstwa skarbowego, zabezpieczonych przez urząd celny, przesyła się temu urzędowi odpis lub wyciąg orzeczenia ze wzmianką o wykonalności (§ 411 Regulaminu). Co do zasady, egzekucję przepadku prowadzi naczelnik urzędu skarbowego według przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (art. 27 k.k.w.). Objęte przepadkiem przedmiot, korzyść majątkowa lub ich równowartość przechodzą na własność Skarbu Państwa z chwilą uprawomocnienia się wyroku, a w wypadku wytoczenia powództwa, o którym mowa w art. 293 § 7 kodeksu postępowania karnego⁵¹ — z chwilą uprawomocnienia się wyroku oddalającego powództwo przeciwko Skarbowi Państwa (art. 187 § 2 k.k.w.). Wykonując przepadek, naczelnik urzędu skarbowego przejmuje w posiadanie składniki mienia wymienione w wyroku (art. 188 § 1 k.k.w.). Wykonując przepadek przedmiotów, równowartości takich przedmiotów, korzyści majątkowej pochodzącej chociażby pośrednio z czynu zabronionego albo równowartości takiej korzyści, naczelnik urzędu skarbowego w razie potrzeby ustala składniki mienia objętego przepadkiem przed ich

⁴⁹ S. Lelental, *Komentarz do art. 51*, teza 4.

⁵⁰ M. Melezini, [w:] *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej. System prawa karnego*, t. 6, red. M. Melezini, Warszawa 2016, s. 146.

⁵¹ Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.

przejęciem (art. 188 § 2 k.k.w.). Przed przystąpieniem przejęcia do wskazanych wyżej składników mienia naczelnik urzędu skarbowego nie ma obowiązku wcześniejszego wzywania podmiotu, u którego się znajdują, do ich wydania (art. 188 § 3 k.k.w.). Przejęte nieruchomości naczelnik urzędu skarbowego przekazuje w zarząd właściwym organom administracji publicznej, przejęte rzeczy ruchome, wierzytelności i inne prawa majątkowe naczelnik urzędu skarbowego spienięża według przepisów o egzekucji świadczeń pieniężnych w postępowaniu egzekucyjnym w administracji, natomiast przedmioty o wartości historycznej, naukowej lub artystycznej spienięża się, gdy wskazane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków państwowe muzeum, biblioteka lub archiwum nie wyrażą zgody na ich nieodpłatne nabycie (art. 188 § 1 k.k.w.). Przy egzekucji przepadku korzyści majątkowej uzyskanej z popełnienia przestępstwa lub jej równowartości domniemywa się, że rzeczy oraz prawa majątkowe, które są we władaniu podmiotu zbiorowego po orzeczeniu przepadku, należały do niego już w chwili wydania orzeczenia (art. 29a § 1 k.k.w.).

Zgodnie z przepisem § 394 regulaminu urzędowania sądów powszechnych informację gospodarczą o powstaniu zaległości w uiszczeniu w całości lub części kwoty pieniężnej stanowiącej przedmiot przepadku sporządzoną zgodnie ze standardem zamieszczonym na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej Ministra Sprawiedliwości, pracownik sądu lub referendarz sądowy przekazuje do wszystkich biur informacji gospodarczej w postaci elektronicznej niezwłocznie, nie później jednak niż w ciągu 14 dni od upływu terminu uiszczenia tej należności. W przypadku awarii uniemożliwiającej przekazywanie informacji gospodarczej w taki sposób, następuje ono za pośrednictwem operatora pocztowego w rozumieniu ustawy — Prawo pocztowe albo pracownika sądu⁵². Jeżeli orzeczony przepadek nie może zostać wykonany w całości

⁵² W przypadku częściowego lub całkowitego uiszczenia lub ściągnięcia należności wynikających z kwoty pieniężnej stanowiącej przedmiot przepadku, ich umorzenia, wygaśnięcia albo upływu okresu przedawnienia ich wykonania, jak też powzięcia wiarygodnej informacji, że przekazana informacja gospodarcza jest nieprawdziwa, pracownik sądu lub referendarz sądowy niezwłocznie, nie później niż w ciągu 14 dni od zaistnienia któregośkolwiek z tych zdarzeń, występuje do wszystkich biur informacji gospodarczej, którym przekazano informację gospodarczą, z żądaniem aktualizacji lub usunięcia informacji gospodarczej, przekazując do biura aktualne dane. Ponadto na wniosek podmiotu zbiorowego pracownik sądu lub referendarz sądowy bezzwłocznie, chyba że nie upły-

ani w części, gdyż składnik mienia podlegający przepadkowi został usunięty, zniszczony, zgubiony, ukryty albo z innych przyczyn faktycznych lub prawnych nie może zostać przejęty, sąd może orzec, a w razie przepadku korzyści pochodzącej z przestępstwa orzeka, przepadek równowartości tego składnika mienia, chyba że przepadek dotyczy przedmiotów określonych w art. 44 § 6 kodeksu karnego⁵³ (art. 188a k.k.w.). Przepadek rzeczy głównej obejmuje również przynależności tej rzeczy, chyba że co innego wynika z orzeczenia (art. 189 k.k.w.). Orzeczony przepadek nie narusza praw rzeczowych ograniczonych obciążających objęte przypadkiem składniki mienia, z wyjątkiem hipoteki i zastawu, które wygasają, a wierzytelności zabezpieczone tymi prawami podlegają zaspokojeniu do wysokości sumy uzyskanej ze spieniężenia składników mienia lub ich wartości, gdy nie zostaną spieniężone i nie podlegają zniszczeniu⁵⁴ (art. 190 k.k.w.). Podstawę ujawnienia Skarbu Państwa jako właściciela nieruchomości w księdze wieczystej oraz podstawę wykreślenia obciążających ją hipotek stanowi orzeczenie o zastosowaniu przepadku, które dotyczy tej nieruchomości, natomiast w razie wytoczenia przez osobę trzecią powództwa o zwolnienie nieruchomości od wykonania przepadku, wpis własności Skarbu Państwa do księgi wieczystej może nastąpić po prawomocnym oddaleniu powództwa (art. 191 k.k.w.).

Wykonanie rozstrzygnięcia w przedmiocie podania wyroku wobec podmiotu zbiorowego do publicznej wiadomości odbywa się na zasadach

nęły jeszcze określone wyżej czternastodniowe terminy, występuje w sposób do biura informacji gospodarczej z wnioskiem o uzupełnienie, uaktualnienie, sprostowanie lub usunięcie informacji gospodarczej, jeżeli jest ona niekompletna, nieaktualna, nieprawdziwa lub została udostępniona lub jest przechowywana z naruszeniem ustawy. Na wniosek podmiotu zbiorowego pracownik sądu lub referendarz sądowy informuje podmiot, który otrzymał informację gospodarczą od biura, o uzupełnieniu, uaktualnieniu, sprostowaniu lub usunięciu informacji gospodarczej dotyczącej skazanego, jeżeli podmiot ten zwróci się z takim zapytaniem na piśmie i przedstawi kopię otrzymanej informacji gospodarczej. Nadzór nad czynnościami określonymi powyżej należy do sędziego sprawującego nadzór nad realizacją należności sądowych.

⁵³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.), dalej: k.k.

⁵⁴ Zaspokojenie wierzyciela, którego wierzytelność jest zabezpieczona hipoteką lub zastawem, jeżeli przedmiot zastawu nie podlega spieniężeniu, następuje po oszacowaniu nieruchomości lub przedmiotu zastawu. Oszacowanie nieruchomości, według przepisów o egzekucji z nieruchomości, naczelnik urzędu skarbowego zleca komornikowi sądowemu.

określonych odpowiednio w oddziale 5 rozdziału XII k.k.w. (art. 197–199). Sposób podania wyroku do publicznej wiadomości określa sąd, jeżeli nie określono tego w wyroku. W przypadku gdy w wyroku nie określono sposobu jego podania do publicznej wiadomości, sąd może orzec o podaniu wyroku do publicznej wiadomości poprzez umieszczenie odpisu wyroku lub wyciągu z wyroku, ze wzmianką o prawomocności, na stronie Biuletynu Informacji Publicznej sądu⁵⁵. Prawidłowość sporządzonego wyciągu z wyroku stwierdza kierownik właściwego sekretariatu i przekazuje go do publikacji (§ 412 Regulaminu). W razie orzeczenia podania wyroku do publicznej wiadomości przez ogłoszenie w czasopiśmie, sąd przesyła odpis wyroku lub wyciąg z wyroku, ze wzmianką dotyczącą prawomocności, redakcji określonego w wyroku czasopisma z poleceniem wydrukowania w jednym z najbliższych jego numerów. W takim wypadku redakcja czasopisma ma obowiązek zawiadomić sąd o wykonaniu polecenia, przysyłając jednocześnie egzemplarz, w którym zamieszczono ogłoszenie. W razie stwierdzonych nieprawidłowości w tym zakresie sąd nakazuje je usunąć (art. 198 k.k.w.). W razie orzeczenia podania wyroku do publicznej wiadomości w inny sposób, sąd — zgodnie z treścią wyroku — wydaje komu należy odpowiednie polecenie, przysyłając jednocześnie odpis wyroku lub wyciąg z wyroku ze wzmianką o prawomocności, a ten, kto otrzymał polecenie, ma obowiązek je wykonać w czasie, miejscu i w sposób określony przez sąd oraz bezzwłocznie zawiadomić o tym sąd, który w razie zauważenia nieprawidłowości nakazuje je usunąć (art. 199 k.k.w.).

W odniesieniu do wykonywania wobec podmiotu zbiorowego pozostałych środków karnych — to jest zakazu promocji lub reklamy prowadzonej działalności, wytwarzanych lub sprzedawanych wyrobów, świadczonych usług lub udzielanych świadczeń, zakazu korzystania z dotacji, subwencji lub innych form wsparcia finansowego ze środków publicznych, zakazu dostępu do środków, o których mowa w art. 5 ust. 3 pkt 1 i 4 ustawy o finansach publicznych, zakazu korzystania z pomocy organizacji międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest członkiem, czy też zakazu ubiegania się o zamówienie publiczne — brak jest obecnie w przepisach k.k.w. jakichkolwiek regulacji nawiązujących chociażby bezpośrednio do

⁵⁵ Na postanowienie w przedmiocie sposobu podania wyroku do publicznej wiadomości prokuratorowi oraz skazanemu i jego obrońcy, a także pokrzywdzonemu, choćby nie był stroną w procesie, przysługuje zażalenie.

istoty tych środków. Poszukując odpowiedzi na pytanie o przepisy, które mogłyby w powyższym zakresie znaleźć odpowiednie zastosowanie, należałoby rozpocząć poszukiwania w oddziale 2 rozdziału XII k.k.w. (*Zakazy, nakazy, obowiązki*, art. 180–186a). Rzecz jednak w tym, że znajdują się tam wyłącznie regulacje dotyczące zakazu zajmowania określonego stanowiska lub wykonywania określonego zawodu, zakazu prowadzenia określonej działalności gospodarczej, zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, nakazu opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakazu wstępu na imprezę masową, zakazu wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych oraz zakazu prowadzenia pojazdów, a więc niewykazujące istotnego podobieństwa do środków określonych w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych.

Czy zatem wykonanie określonych tą ustawą zakazów, a w konsekwencji zapewnienie ich efektywności, jest całkowicie niemożliwe? Wydaje się, że nie do końca, z uwagi na fakt, iż niektóre regulacje prawne przewidziane przez przepisy szczególne pozwalają na zapewnienie skuteczności niektórych z tych zakazów. I tak na podstawie ustawy z dnia 11 września 2019 roku — Prawo zamówień publicznych⁵⁶ z postępowania o udzielenie zamówienia wyklucza się wykonawcę, wobec którego prawomocnie orzeczono zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne (art. 108 ust. 1 pkt 4). W konsekwencji dowodem wykazującym brak podstaw do wykluczenia w postępowaniu o udzieleniu zamówienia będzie właśnie zaświadczenie z Krajowego Rejestru Karnego, które jest jednym z najczęściej wymaganych w tej procedurze dokumentów⁵⁷. Zgodnie bowiem z rozporządzeniem Ministra Rozwoju, Pracy i Technologii z dnia 23 grudnia 2020 roku w sprawie podmiotowych środków dowodowych oraz innych dokumentów lub oświadczeń, jakich może żądać zamawiający od wykonawcy w celu potwierdzenia braku podstaw wykluczenia wykonawcy z udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego, zamawiający może żądać w szczególności tak zwanego podmiotowego środka dowodowego w postaci informacji z KRK w zakresie dotyczącym orzeczenia zakazu

⁵⁶ Dz.U. z 2022 r. poz. 1710 ze zm.

⁵⁷ M. Remiszewska, *Z problematyki dokumentowania niekaralności przez podmioty zagraniczne*, „Prawo Zamówień Publicznych” 2021, nr 4, s. 90.

ubiegania się o zamówienie publiczne tytułem środka karnego, sporządzonej nie wcześniej niż sześć miesięcy przed jej złożeniem (§ 2 ust. 1 pkt 1 lit. b rozporządzenia)⁵⁸. Brak dostarczenia stosownej informacji z KRK lub dostarczenie informacji, z której wynikałoby, że na podmiot zbiorowy nałożony został zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne powoduje wykluczenie takiego podmiotu z postępowania o udzielenie zamówienia. Podobnie sytuacja wygląda w odniesieniu do zakazów polegających na ograniczeniu możliwości korzystania z form wsparcia finansowego. Z kolei na podstawie przepisu art. 12 pkt 1 ustawy z dnia 10 lipca 2015 roku o wspieraniu zrównoważonego rozwoju sektora rybackiego z udziałem Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego⁵⁹ określona nią pomoc nie przysługuje podmiotowi, wobec którego został orzeczony prawomocnym wyrokiem sądu zakaz dostępu do środków, o których mowa w art. 5 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych, zakaz korzystania z dotacji, subwencji lub innych form wsparcia finansowego środkami publicznymi lub zakaz ubiegania się o zamówienia publiczne. Ponadto na podstawie przepisu art. 21d ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 30 maja 2008 roku o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej⁶⁰ określona nią pomoc finansowa nie może być udzielona podmiotowi zbiorowemu, wobec którego sąd orzekł zakaz korzystania z dotacji, subwencji lub innych form wsparcia finansowego środkami publicznymi. Dodatkowo na podstawie przepisu art. 6b ust. 3 pkt 4 ustawy z dnia 9 listopada 2000 roku o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości⁶¹ agencja nie może udzielić pomocy finansowej w formie wsparcia, pożyczki lub instrumentu finansowego podmiotowi zbiorowemu, wobec którego sąd orzekł zakaz korzystania z dotacji, subwencji lub innych form wsparcia finansowego środkami publicznymi.

⁵⁸ Jeżeli wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, zamiast informacji z Krajowego Rejestru Karnego, o której mowa w § 2 ust. 1 pkt 1 — składa informację z odpowiedniego rejestru, takiego jak rejestr sądowy, albo, w przypadku braku takiego rejestru, inny równoważny dokument wydany przez właściwy organ sądowy lub administracyjny kraju, w którym wykonawca ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, w zakresie, o którym mowa w § 2 ust. 1 pkt 1 (§ 4 ust. 1 pkt 1 regulaminu wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych).

⁵⁹ Dz.U. z 2020 r. poz. 2140 ze zm.

⁶⁰ Dz.U. z 2022 r. poz. 2474 ze zm.

⁶¹ Dz.U. z 2022 r. poz. 2080 ze zm.

Niestety brak jest jakichkolwiek regulacji zapewniających efektywność zakazu promocji lub reklamy prowadzonej działalności, wytwarzanych lub sprzedawanych wyrobów, świadczonych usług lub udzielanych świadczeń. Nie istnieje regulacja ogólna nakazująca podmiotom świadczącym usługi promocyjne i reklamowe dokonywanie weryfikacji swoich kontrahentów. Brakuje również sankcji skierowanej wobec podmiotu zbiorowego⁶² lub osób nim zarządzających z tytułu naruszenia zakazów orzeczonych na podstawie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych. Powoduje to niewątpliwie dysfunkcję przedmiotowego zakazu przeczącej jego celowości.

Podsumowanie

Karanie podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary niewątpliwie stanowi konsekwencję odpowiedniego ukształtowania jego zasad. Podobnie wykonywanie kar i środków karnych wobec tych podmiotów wymaga takiego ukształtowania zasad karania, aby wyciągnięcie konsekwencji wobec podmiotu kolektywnego było w ogóle możliwe, a w efekcie — aby wykonywanie kar i innych środków określonych wobec podmiotu zbiorowego miało swoją podstawę w orzeczeniach sądu. Wadliwość ukształtowania systemu odpowiedzialności karnej podmiotów zbiorowych nie jest obecnie nowym problemem i z tego powodu prowadzone są prace legislacyjne mające na celu poprawę tego stanu rzeczy.

Odpowiednie ukształtowanie systemu sankcji orzekanych wobec podmiotów zbiorowych, a także instrumentów zapewnienia ich efektywności, czyli wykonywania, niewątpliwie może stanowić element zwiększający skuteczność regulacji prawnych mających na celu zwalczanie zjawiska tak zwanej przestępczości przedsiębiorstw. Przez lata obowiązywania ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary oraz licznych jej nowelizacji przedstawiono wiele propozycji

⁶² Warto wskazać, że w tekście pierwotnym ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych sankcja taka występowała w przepisie art. 21, zgodnie z którym podmiot zbiorowy, który nie stosuje się do zakazu określonego w art. 9 ust. 1 pkt 1–5, podlega karze pieniężnej w wysokości od 2% do 10% przychodu lub wydatków, o których mowa w art. 7 ust. 1 lub 2. Przepis ten utracił moc w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3 listopada 2004 roku, sygn. K 18/03 (Dz.U. Nr 242, poz. 2442).

zmian jej postanowień. Propozycje te powinny zostać wzięte pod uwagę podczas prac legislacyjnych odnoszących się do nowych uregulowań w zakresie tego rodzaju odpowiedzialności prawnej. Bardzo rzadko jednak wśród tych sugestii pojawiają się dotyczące zagadnień karnowykonalnych. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest zapewne nikle występowanie w praktyce wymiaru sprawiedliwości ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych, wynikające zwłaszcza z jej mankamentów materialnoprawnych, a w efekcie brak problemów praktycznych na kanwie wykonywania wobec podmiotów zbiorowych kary pieniężnej, zakazów oraz podania wyroku do publicznej wiadomości.

Przeprowadzona analiza prowadzi do wniosku, że konieczne i uzasadnione jest ustanowienie regulacji prawnych pozwalających zapewnić efektywność wykonywania wobec podmiotu zbiorowego środka karnego w postaci zakazu promocji lub reklamy prowadzonej działalności, wytwarzanych lub sprzedawanych wyrobów, świadczonych usług lub udzielanych świadczeń (art. 9 ust. 1 pkt 1 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych). Niewątpliwie wartym rozważenia jest także wprowadzenie instrumentu prawnego pozwalającego na wyciąganie konsekwencji wobec podmiotu zbiorowego oraz osób działających w jego imieniu z tytułu naruszenia orzeczonych wobec takiego podmiotu zakazów określonych w przepisie art. 9 ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych. W obecnym stanie normatywnym instrumentu takiego nie ma, co powoduje niewątpliwie brak spójności systemowej w odniesieniu do regulacji przewidzianych w przepisach art. 244, 244a, 244b i 244c k.k., penalizujących niezastosowanie się do zakazów określonych w przepisie art. 39 k.k. oraz uchylanie się od wykonania środka kompensacyjnego.

Warto wskazać, że projekt nowelizacji ustawy o zmianie ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary nie zawiera jakichkolwiek zmian w zakresie przepisów dotyczących wykonywania kar i środków karnych wobec tych podmiotów, pomimo przeprowadzenia stosunkowo szerokich konsultacji społecznych. Jest to o tyle zaskakujące, że — jak wskazano w artykule — stosowanie nie wszystkich regulacji karnowykonalnych wobec podmiotu zbiorowego pozbawione jest wątpliwości i może być pozostawione odpowiedniemu ich stosowaniu na podstawie przepisu art. 42 k.k.w.

Bibliografia

- Bartosiewicz A., *Spółki osobowe a odpowiedzialność podmiotów zbiorowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2003, nr 9, s. 53–58.
- Dađak W., *Rozłożenie grzywny na raty jako dostosowanie dolegliwości kary do sytuacji skazanego w okresie wykonywania grzywny*, [w:] *Problemy penologii i praw człowieka na początku XXI stulecia. Księga poświęcona pamięci Profesora Zbigniewa Holdy*, red. B. Stańdo-Kawecka, K. Krajewski, Warszawa 2011, s. 343–352.
- Dźwigala G., Guzowski M., *Odpowiedzialność podmiotów zbiorowych za czyny zabronione*, „Przegląd Podatkowy” 2003, nr 12, s. 16–19.
- Filar M., *Zasady odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary w prawie polskim de lege lata*, [w:] *Zagadnienia ogólne. System prawa karnego*, t. 1, red. A. Marek, Warszawa 2010.
- Gensikowski P., *Komentarz do art. 50 [w:] Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.
- Giezek J., Łabuda G., *System sankcji w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, „Prokuratura i Prawo” 2004, nr 11.
- Górniok O., *Przestępczość przedsiębiorstw i karania jej sprawców*, Warszawa 1995.
- Habrát D., *Analiza kar i środków karnych określonych w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2005, z. 1, s. 91–101.
- Kalisz T., Bogunia L., *Pojęcie i nauka prawa karnego wykonawczego. Uwagi na tle procesu wyodrębniania dyscyplin naukowych prawoznawstwa*, [w:] *Problemy wymiaru sprawiedliwości karnej. Księga jubileuszowa profesora Jana Skupińskiego*, red. A. Błachnio-Parzych, J. Jakubowska-Hara, J. Kosonoga, K. Kuczyńska, Warszawa 2013, s. 573–584.
- Komentarz do ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, red. M. Filar, Toruń 2003.
- Lelental S., *Komentarz do art. 45*, [w:] S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Melezini M., [w:] *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej. System prawa karnego*, t. 6, red. M. Melezini, Warszawa 2016.
- Namysłowska-Gabrysiak B., *Konstytucyjność przepisów ustawy z 28.10.2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, „Monitor Prawniczy” 2005, nr 9, s. 459–466.
- Nita B., *Materialnoprawne i procesowe założenia ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, cz. II*, „Radca Prawny” 2003, nr 6, s. 36–47.
- Nita B., *Postępowanie karne przeciwko podmiotom zbiorowym*, Sopot 2008.
- Nowacki J., „Odpowiednie” stosowanie przepisów prawa, „Państwo i Prawo” 1964, z. 3, s. 367–376.
- Ochman P., *Kilka uwag na temat materialnoprawnych podstaw odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary w świetle projektowanych*

- zmian, [w:] *Reforma prawa karnego w latach 2015–2019*, red. P. Góralski, A. Muszyńska, Warszawa 2020.
- Ochman P., *Z problematyki przestępczości przedsiębiorstw w prawie karnym gospodarczym. Uwagi o systemie sankcji w ustawie o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 62, 2021, s. 25–47.
- Razowski T., *Wadliwość określenia kary pieniężnej w ustawie z 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 9, s. 79–87.
- Remiszewska M., *Z problematyki dokumentowania niekaralności przez podmioty zagraniczne*, „Prawo Zamówień Publicznych” 2021, nr 4.
- Siwik Z., *„Odpowiednie” stosowanie przepisów kodeksu karnego w prawie karnym skarbowym: (studium na tle systemu środków penalnych)*, „Przegląd Prawa i Administracji” 23, 1987, s. 97–133.
- Tomaszek A., *Zasady wymierzania kar wobec podmiotów zbiorowych na podstawie OdpZbiorU*, „Monitor Prawniczy” 2003, nr 24, s. 1145–1152.
- Wróbel W., *Odpowiedzialność karna podmiotów zbiorowych. (Projekt nowych uregulowań)*, „Państwo i Prawo” 2005, nr 9, s. 3–16.

Implementation of a fine and other punitive measures against collective entities

Abstract

The present publication is an analysis of legislative solutions regarding the enforcement of fines, forfeiture, prohibitions, and public disclosure of judgments against a collective entity. The analysis covers the legal regulations existing at the time when the Act on the Liability of Collective Entities came into force, the current legal status, and the proposed legislative changes in this regard.

Keywords: collective entities, penal measures, fines, criminal economic law